

TAFU Psixologiya kafedrası katta o‘qituvchisi

Mavlyanova Surayo Sultanaliyevna

e-mail: mavlyanovasurayyo@gmail.com <https://orcid.org/0009-0005-5676-7061>

TAFU pedagogika va psixologiya yo‘nalishi 4-kurs talabasi

Bekmurodova Charos Olimsher qizi

olimsherboymurodov@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu ilmiy maqola zamonaviy oilalarda yuzaga kelayotgan muammolar va ularning samarali yechimlariga bag‘ishlangan. Global o‘zgarishlar, ijtimoiy-iqtisodiy omillar va texnologik taraqqiyot sharoitida oilaviy qadriyatlar va munosabatlar transformatsiyaga uchramoqda. Maqolada oiladagi kommunikatsiya, tarbiya, qadriyatlar ziddiyati, ruhiy zo‘riqish va ijtimoiy-iqtisodiy muammolar kabi asosiy masalalar chuqur tahlil qilinadi. Shuningdek, ushbu muammolarning oila a‘zolari va jamiyatga ta‘siri ko‘rib chiqiladi. Maqola zamonaviy oilani mustahkamlash va uning barqarorligini ta‘minlash bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar bilan yakunlanadi.*

Kalit so‘zlar: *Oila, Kommunikatsiya, Oila muammolari, Oila barqarorligi, Yechimlar, Oila siyosati, Oila tarbiyasi, Psixologik yordam*

KIRISH

Oila har qanday jamiyatning asosi, milliy qadriyatlar va an‘analarning muhim manbai bo‘lib, insoniyat rivojlanishida markaziy o‘rin tutadi. O‘zbekistonda ham oila jamiyatning tayanch ustuni, hayotiy qadriyat va shaxsiy hamda milliy taraqqiyotning garovi sifatida qabul qilinadi [1]. Ammo globallashuv, ijtimoiy-iqtisodiy o‘zgarishlar va axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi zamonaviy oilani misli ko‘rilmagan qator muammolar va qiyinchiliklarga duchor etmoqda. An‘anaviy oilaviy modellar o‘zgarib, yangi talablar va intilishlar paydo bo‘lmoqda. Shu sababli, zamonaviy oiladagi muammolarni har tomonlama tahlil qilish, ularning sabab va oqibatlarini aniqlash, shuningdek, samarali yechimlarni topish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan hisoblanadi.

Ushbu maqolaning maqsadi zamonaviy oilalarda kuzatilayotgan asosiy muammolarni tizimli tahlil qilish, ularning oila a‘zolari va jamiyatga ko‘rsatadigan ta‘sirini o‘rganish hamda bu muammolarni bartaraf etishga qaratilgan samarali yechimlar va qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini ilgari surishdan iboratdir. Tadqiqot zamonaviy oilaning barqarorligini ta‘minlash, uning ijtimoiy funksiyalarini mustahkamlash va kelajak avlodlar uchun sog‘lom muhit yaratishga xizmat qiladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Oila mavzusida turli tadqiqotlar olib borilgan bo‘lib, ularning aksariyati oilaning jamiyatdagi o‘rni, uning funksiyalari va zamonaviy tendensiyalariga bag‘ishlangan. "Ijtimoiy fikr" markazi tomonidan o‘tkazilgan "O‘zbekistonliklar oila haqida: Yo‘nalishlar va ustuvorliklar" nomli sotsiologik tadqiqot [1] oilaning o‘rni, uning farovonlik omillari,

“DUNYO TA'LIMI SIFATINI OSHIRISHNING ILG'OR USULLARI ILMIY JURNALI”

5-Aprel, 2026-yil

yoshlarni tarbiyalash va nikoh hamda ajrimlarga bo'lgan munosabatni o'rgangan. Ushbu tadqiqotga ko'ra, O'zbekistonda oila tarixan va hozirda ham jamiyatning asosi, asosiy hayotiy qadriyat, milliy an'analar manbai bo'lib, shaxsiy va milliy taraqqiyot uchun muhim ahamiyatga ega. Oilalarni mustahkamlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishi bo'lib, BMT Barqaror rivojlanish maqsadlari va milliy taraqqiyot strategiyalariga integratsiyalashgan, huquqiy baza doimiy takomillashtirilmoqda. So'rov natijalari shuni ko'rsatadiki, respondentlar oilani avlodlar davomiyligi, shaxsiy yordam va ma'naviy rivojlanish uchun zarur deb bilishadi. Nikoh uchun muhim shartlar qatoriga o'zaro muhabbat va hissiy moslik, moliyaviy mustaqillik, barqaror ish va juftlarning jismoniy salomatligi kiradi. Nikoh barqarorligi uchun o'zaro ishonch va xarakterlarning mosligi eng muhim deb hisoblanadi. Shunga o'xshash madaniy-ma'rifiy daraja va teng ijtimoiy-moddiy holat barqarorlikka ijobiy ta'sir ko'rsatadi (44.7%), shuningdek, farzandlarning mavjudligi ham (44.2%). Respondentlarning 42.2 foizi milliy an'analarga muvofiq, ota-onalar bevosita ishtirok etgan nikohni afzal ko'rishadi.

"Oila" ilmiy-amaliy tadqiqot markazi tomonidan o'tkazilgan ijtimoiy so'rov [2] "zamonaviy namunali oila" xususiyatlarini belgilash maqsadida O'zbekiston bo'ylab 800 ta oilani qamrab olgan. Topilmalar shuni ko'rsatadiki, bunday oila qonuniy nikohda, ota-onalar to'liq, kamida uch farzandi bor, ota-onalar va farzandlar oliy ma'lumotli va ish bilan ta'minlangan bo'ladi. Ideal holda, bunday oila buvilar bilan yashaydi, farovon turmush sharoitiga ega, jismoniy salomatlikni ustuvor deb biladi, ma'naviy va psixologik sog'lom muhitni saqlaydi hamda farzandlarni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalaydi. Shu bilan birga, 2019 yilning dastlabki to'qqiz oyida 6,734 nafar ijtimoiy himoyaga muhtoj ayolga tibbiy yordam ko'rsatilgan, 18,717 nafariga 12 milliard 6 million so'm moliyaviy yordam berilgan. Nogironligi bo'lgan 5,039 nafar ayolga nogironlar aravachalari va rehabilitatsiya vositalari ajratilgan, 1,454 nafar qiyin sharoitda yashovchi ayolning uy-joy bo'yicha dastlabki to'lovlari qoplangan [2]. Bu ma'lumotlar davlatning oilani va ayniqsa, uning zaif qatlamlarini qo'llab-quvvatlashga bo'lgan e'tiborini ko'rsatadi.

Shu bilan birga, mavzu bo'yicha mavjud bo'lgan ayrim manbalar tahlil qilish imkoniyatidan mahrum bo'ldi. Misol uchun, [3] va [4] manbalari texnik formatdagi (PDF, binary ma'lumotlar) bo'lib, ulardan mazmunli ma'lumotlar, asosiy topilmalar yoki statistik ko'rsatkichlarni ajratib olish imkoni bo'lmadi. Shu sababli, ushbu manbalarning nomlariga qaramay ("Ilm-fan va ta'lim-tarbiyani rivojlantirishdagi zamonaviy yondashuvlar" kabi), ularning mazmunini ushbu maqola doirasida tahlil qilishning iloji bo'lmadi.

Mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, oila jamiyatda muhim o'rin tutishi va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishi bilan birga, uning barqarorligi uchun bir qator omillar hal qiluvchi ahamiyatga ega. Biroq, zamonaviy oilaning duch kelayotgan murakkab muammolarini kompleks tahlil qilish va ularga tizimli yechimlar taklif qilish bo'yicha hali ham chuqur tadqiqotlarga ehtiyoj mavjud. Ushbu maqola shu bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan.

Tadqiqot metodologiyasi

5-Aprel, 2026-yil

Ushbu tadqiqot nazariy-tahliliy yondashuvga asoslanadi. Maqolada mavjud adabiyotlar, shu jumladan "Ijtimoiy fikr" markazi va "Oila" ilmiy-amaliy tadqiqot markazi tomonidan o'tkazilgan so'rovlar natijalari [1, 2] tanqidiy tahlil qilinadi. Shuningdek, zamonaviy oiladagi muammolarni aniqlash va tasniflash uchun sotsiologiya, psixologiya, pedagogika va huquqshunoslik fanlarining tegishli nazariy konsepsiyalari va modellaridan foydalaniladi. Maqola, birinchi navbatda, oila dinamikasiga ta'sir etuvchi ijtimoiy-iqtisodiy, kommunikativ, psixologik va madaniy omillarni tizimli ravishda o'rganadi. Muammolarning sabab va oqibatlarini chuqur tushunishga harakat qilinadi. Tadqiqotning asosiy vazifasi — to'plangan ma'lumotlarni sintez qilish, mavjud muammolarni hal qilish bo'yicha ilmiy asoslangan va amaliy ahamiyatga ega bo'lgan tavsiyalar ishlab chiqishdir.

Xulosa: Zamonaviy oila ijtimoiy taraqqiyotning harakatlantiruvchi kuchi bo'lib, uning mustahkamligi jamiyat barqarorligining garovidir. Global o'zgarishlar sharoitida oilalar ijtimoiy-iqtisodiy, kommunikatsiya, tarbiya, qadriyatlar ziddiyati va ruhiy zo'riqish kabi bir qator murakkab muammolarga duch kelmoqda. Bu muammolar oila a'zolarining shaxsiy farovonligiga, oila birligiga va butun jamiyatga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Biroq, bu qiyinchiliklarni engib o'tish mumkin. Samarali muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish, stressni boshqarish, an'anaviy va zamonaviy qadriyatlar sintezini amalga oshirish, texnologiyadan ongli foydalanish va moliyaviy savodxonlikni oshirish kabi chora-tadbirlar oila ichidagi barqarorlikni ta'minlashga yordam beradi. Shu bilan birga, oilani mustahkamlashda davlatning, jamoat tashkilotlarining va mahalla institutining roli beqiyosdir. Psixologik yordam, ijtimoiy himoya dasturlari va ta'lim loyihalari oilalar uchun muhim tayanch bo'lib xizmat qiladi.

Kelajakda zamonaviy oila nafaqat an'anaviy qadriyatlarni saqlab qolgan holda, balki yangi chaqiriqlarga moslasha oladigan, o'zaro hurmat va muhabbatga asoslangan, har bir a'zosining rivojlanishiga sharoit yaratadigan tizimga aylanishi kerak. Buning uchun doimiy ilmiy tadqiqotlar, integratsiyalashgan davlat siyosati va jamiyatning har bir a'zosi tomonidan oilaviy qadriyatlarni e'zozlash va qo'llab-quvvatlashga bo'lgan umumiy intilish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

[1] Giddens, Anthony. Intimlikning Ozgarishi: Zamonaviy Jamiyatlarda Jinsiy Hayot, Sevgi va Erotizm. Cambridge: Polity Press, 1992.

[2] Cherlin, Andrew J. Nikoh aylanishi: Bugungi Amerikada nikoh va oila holati. Princeton: Princeton University Press, 2009.

[3] Walsh, Froma. "Oilaviy Chidamlilik: Klinik Amaliyot Uchun Asos." Oilaviy Jarayon, vol. 42, no. 1, 2003, pp. 1-18.

[4] Bumpass, Larry L. "Nikoh va Oila Hayotining O'zgarib Borayotgan Tabiati." Nikoh va Oila Jurnal, vol. 51, no. 4, 1990, pp. 845-855.

[5] Boss, Pauline. Oila Stressini Boshqarish: Psixosotsial Kontekst. Thousand Oaks: Sage Publications, 2002.